

quod responsum, vel attendendi ad aliquid quod tunc occurrit tanquam necessarium, aut valde conveniens. Et tunc, si interruptio fiat cum debita reverentia ad Deum, poterit fieri sine culpa, ut discursus etiam factus probat. Addo vero in hoc punto, regulariter hoc non fieri sine spirituali incommodo, quia solet hoc modo magna ex parte impediri fructus orationis. Et ideo qui desiderat fructuose orare, cavere debet hujusmodi occasionses, etiamsi inculpabiles videantur, quia solent offerri ex dæmonis industria, ad orationis fructum impediendum.

18. *Respondetur secundo, in oratione permanente interruptionem plerumque esse culpabilem.* — Alio vero modo fieri potest hæc interruptio et distractio, ex quadam animi levitate vel negligentia; nam ex una parte habet homo voluntatem continuandi orationem, et ad hunc finem in tali loco, et tali modo, ac pro tali ac tanto tempore assistit in conspectu Dei peculiari intentione sua, quam non retractavit, vel non habuit rationabilem causam retractandi; nihilominus aliunde est negligens in attendendo, vel voluntarie alias cogitationes miscet, et ab illo exercitio alienas. Et hoc dicimus non fieri sine culpa, solum tamen veniali, secluso contemptu. Et sane id non fieri sine culpa magnum argumentum est, quod statim præ se fert deformitatem, et quod omnes pii, timentesque Deum, ibi culpam agnoscunt, et eam timent, et de illa se accusant. Deinde quia id non fit sine irreverentia erga Deum; nam, licet homini sit liberum orare vel non orare, tamen postquam in conspectu Dei ad loquendum cum illo constitutus, et se gerit in habitu, dispositione ac modo tanquam continuans sermonem cum illo, et existens in præsentia ejus, sine dubio est aliqua irreverentia leviter ad alia diverti, et iterum ad sermonem cum Deo, vel ad considerationem reverti. Deinde ordinarie solent tales cogitationes esse vel per se noxiæ, vel otiosæ, vel saltem impudentes valde fructum et fervorem orationis; ergo non fit hoc voluntarie sine aliqua culpa. Imo videtur ibi concurrere multiplex ratio culpæ, scilicet alicujus irreverentiae divinæ contra virtutem religionis, et cujusdam documenti spiritualis contra bonum proprium, et otiositatis, vel alterius malitiæ quam de se solet talis cogitatio habere. Præterea potest hoc confirmari, quia oratio vocalis, etiamsi non sit sub præcepto, non interrupitur sine aliqua culpa, quando id fit sine rationabili causa, et alia actio aut verba

interponuntur propter instantiam et levitatem animi, et nonnullam irreverentiam. Eadem autem ratio in præsenti locum habet; quamvis enim mentalis oratio per se non videatur habere illam unitatem, nec postulare illam continuationem quam petit oratio aliqua vocalis, nihilominus moraliter considerando orationem mentalem cum tali intentione ac modo inchoatam, et in ipsomet habitu et gestu corporis virtute continuatam, habet sufficientem unitatem ut illa distractio et interruptio habeat rationem irreverentiae et culpæ, ut recte declarat Cæsarius, homil. 33, t. 2 Biblioth.; et huc spectat illud Hieronymi ad Rust., Epist. 4: *Oratio sine intermissione, vigil sensus sit, nec vanis cogitationibus patens.* Ubi obiter notari potest expositiō non contemnenda illius consilii, vel præcepti: *Sine intermissione orate.*

19. *Distractio involuntaria tria requirit.* — Hæc autem intelligenda sunt de distractione voluntaria; nam interdum ac sæpe est involuntaria, et tunc magis est passio quam actio, ac subinde ad culpam non imputatur. Ut autem omnino involuntaria censeatur, tria videntur necessaria. Primo, ut a principio quis accedat ad orationem cum intentione attendendi, et non admittendi peregrinas cogitationes, et quod in ea voluntate virtute perseveret, et saltem illam directe non retractando. Secundo, ut, quamprimum adverterit se esse distractum, et de rebus aliis cogitare, illas relinquat, et ad suum redeat institutum; nam si advertendo, perseverat in alia cogitatione, jam prius propositum mutat, et in hac pugna oportet hominem perseverantem esse, ut in hoc exercitio possit aliquid proficere. Tertio, valde expedit ante orationis tempus ita præparare animum, ut auferantur occasiones morales hujusmodi evagationis animi ac mentis, quod frequentius pertinet ad consilium; poterit vero esse necessarium etiam ad honestatem moralem orationis, si occasio sit adeo proxima, ut homo, omnino imparatus ad orandum accedens, moraliter non possit attendere; de quo videri potest optime Cassianus, collation. 9, c. 2, et collation. 10, cap. 41, et collation. 14, cap. 13 et 14.

20. *Dubitatio: an certus aliquis corporis habitus requiratur.* — Altera dubitatio circa eamdem circumstantiam esse potest, de modo servando in exteriori gestu vel habitu corporis in hujusmodi oratione mentali, an, scilicet, ut honeste vel convenienter fiat, ali-

quid peculiariter observare necessarium sit. Videtur enim non esse, quia hæc oratio non exercetur per corpus; ergo dummodo mens attendat, suasque operationes interius exerceat, corporis positio seu dispositio nihil refert. Atque ita videtur docuisse Chrysost., homil. 79 ad Populum, dicens: *Non tam rote opus est, quam cogitatione, neque tam manuum extensione, quam animi intentione, neque figura, sed intellectu.* Et infra: *Licet genua non flectas, neque percutias pectus, nec in cælum manus extendas, si mentem tantum ferrentem exhibeas, orationis perfectionem consummares.*

21. *Respondetur, in oratione mentali illum corporis habitum requiri, qui reverentiam et humilitatem significat.* — Dicendum nihilominus est, quamvis mente tantum et secrete orandum sit, oportere in exteriori habitu et gestu corporis eum modum servare, qui reverentiam, subjectionem et humilitatem animi significare solet, et hanc esse veluti generalē regulam per se observandam; ex causa vero prætermitti posse, et quasi dispensari, ut sine peculiari corporis positione aut gestu oratio interior, etiam diurna, fundatur. Hæc sententia quoad generalem regulam colligitur ex usu Christi et Sanctorum, quem nobis Scriptura refert; de Christo enim legimus orasse flexis genibus, Luc. 22; Matth. vero, cap. 26, et Marcus, 14, addunt etiam prostratum in terra orasse; unde verisimile est vel incepisse orationem genibus flexis, et postea fervore orationis procidisse in faciem suam super terram, vel pro varietate affectum nunc uno modo, nunc alio usum fuisse. Alii existimant, propter solam genuflexionem, dici potuisse procidisse in terram; verumtamen quod Matth. addit, *procidisse in faciem suam*, plus significare videtur. De Stephano refertur, Actor. 7, positis genibus orasse pro inimicis; et de Petro, cap. 9, flexis genibus orasse ad resuscitandam Tabitham; et de Paulo dicitur, c. 20: *Positis genibus suis, oravit cum omnibus illis.* Atque hunc usum antiquiorem fuisse constat ex Dani. 6, et 3 Reg. 8, et Ecclesiæ perpetua traditione retentum fuisse constat, ex multis, quæ Durandus colligit, lib. de Ritib. Ecclesiast., cap. 24, num. 20 et seq.; et Canis., in Catechis., tit. de Oration., quest. 7. Quamvis autem in prædictis locis non declaretur aperte sermonem esse de oratione mentali, tamen est sermo de oratione absolute, et in multis locis verisimile est fuisse mentalem, saltem magna ex parte, ut cum Christus prolixius orabat.

23. *Quæ corporis positiones assumi possint ad breves orationes, et ad longiores, quando secreto fit oratio.* — *In oratione publica modus communis orandi servandus est.* — Cum tamen variæ et multiplices esse possint corporis ad orandum aptæ compositiones, ut stando, genua flectendo, prosternendo in terram totum corpus, et similes, non potest regula generalis tradi, quænam præferenda sit. Existimo

tamen ad breves orationes, quamecumque positionem assumi posse, et interdum esse utilles quae profundiorem humilitatem indicant, vel corpus magis exercent, vel laboriosiores sunt, dummodo secrete, vel sine aliorum nota vel scandalo fiant. Ad orationes vero diuturnas et longas, vel stationem, vel genuflexionem adhibendam esse. Et quamvis aliqui Patres valde contemplati stationem præferant, quia elevationi et suspensioni animi congruere videtur, ut videre licet in Bonaventura, lib. de Myst. Theol., c. 3; et Carthus., lib. 4 De Contempla., a. 34, tamen ordinarie consulenda videtur genuflexio, ut late prosequitur Cæsari., hom. 34, in tom. 2 Bibliot. Tum quia illa videtur maxime usitata a sanctis Patribus, ut dixi; tum quia majoris reverentiae et submissionis ac propriae imbecillitatis signum præ se fert, unde magis etiam movet et componit interiorum affectum; tum denique quia videtur facilior ad durandum in oratione cum quiete, et sine mutabilitate corporis, et videtur æque apta ad quamcumque animi suspensionem et elevationem. Per hoc tamen non negamus quin pro diversitate affectionum vel dispositionum possit uni personæ talis modus magis congruere quam aliis, et unumquemque posse eligere modum illum, quo videbitur magis ad quietem internam et devotionem juvari. In hoc enim non intervenit rigorosa præcepti obligatio quoad particulares positions, sed sołum quoad generalem rationem accedendi ad Deum cum debita reverentia. Præterea, hæc intelliguntur in oratione privata et secreta; nam, si oratio fiat in loco publico, ubi orans ab aliis conspici potest, tunc communis modus orandi, quoad fieri possit, tenendum est, ut omnis admiratio vel murmurandi occasio cæteris auferatur. Interdum vero accedit ut quis velit in loco publico adeo occulte mentaliter orare, ut aliis non apparet orans, quod saepè cum magno merito orationis et humilitatis fieri potest. Et tunc melius erit genua non flectere, nec alia singulari positione corporis uti, sed communi et vulgari, ut occasio tulerit. Et in hoc sensu loquitur Chrysostomus, in principio allegatus; non enim negat optimum esse, per se loquendo, uti in oratione mentali signis corporalis cultus et reverentiæ, sed dicit non esse illa ita necessaria, ut ab illis omnino pendeat oratio, nec esse relinquendam orationem, propterea quod non possit corpus peculiariter modo ad orandum accommodari. Quod in in-

firmis vel alio modo impeditis locum habet, et ex Scriptura, et Patribus, et quotidiano usu ita constat, ut probatione non egeat.

24. Quibus auxiliis juvetur oratio, et per quæ media possint obtineri. — Ultima circumstantia, quæ in humanis actibus considerari solet, est quibus auxiliis fiant. De qua multa possent in præsenti actione considerari; sed quæ Theologica sunt, vel dogmatica, satis in superioribus tacta sunt; quæ vero sunt practica, et ad usum magis pertinent, usu etiam ipso et praxi addiscenda relinquimus. Constat enim totum hoc negotium maxime pendere ex divinis auxiliis, quia est valde supernaturale, et in illo ordine valde perfectum et spirituale. Illa ergo auxilia præcipue postulanda sunt, et promerenda per humilitatem, puritatem cordis, et per ipsammet frequentem et vigilantem orationem. Præter hæc vero multum juvare possunt auxilia humana, quæ duplice distingui possunt: quædam dici possunt intrinseca ipsi operanti, id est, quæ ipse sibi cum divino auxilio præstare potest et debet; alia dici possunt extrinseca, id est, quæ ab aliis hominibus unusquisque potest accipere. Priori modo juvatur homo ad hanc orationem, primo, et per se, suis facultatibus et potentiis, deinde ipso corpore, utendo illo fortiter et strenue ad cooperandum animæ in hoc opere, et ad labores, vel tedium, vel defatigations sustinendas. Deinde multum juvatur homo ad hanc orationem exercitio aliarum virtutum, præsertim temperantia in cibo et potu, quæ ad opera mentis imprimis est maxime necessaria; deinde moderatione affectuum, innocentia vitæ, ac sanctis operibus, quæ per manum elevationem solet in oratione significari, ut dixit Chrysost., in dict. Psalm. 140: *Elevatio manum mearum sacrificium respertinum*, et in hom. 79 ad Populum. Posteriori autem modo juvari debet homo magisterio alterius hominis; est enim ordinarius modus divinæ providentiae, ut homines hominibus humilientur, et per magistros vel superiores illuminentur et dirigantur, ut ab Angelis responsum esse cuidam Sancto abbati refert Joannes Moscus, in Prato spiritual., capit. 199. Qui modus in hoc mentali exercitio maxime observandus est, præcipue quidem his qui incipiunt, non tamen solis illis, sed etiam proficiensibus et perfectis, ne tantum indoctis, sed etiam doctis et sapientibus; nam illi etiam facile possunt decipi, et in superbiam efferri, nisi aliis credant, et ab

aliis juventur. De qua re videri potest Augustinus, in Prolog. ad lib. de Doctr. Christian.; et Cassian., Collat. 2, cap. 15; et Bernard., sermon. 4 in Convers. S. Pauli.

CAPUT VI.

QUID SIT DEVOTIO, QUIDVE HAC VOCE SIGNIFICETUR.

1. Devotionis etymologia et significatio multiplex ex divo Thoma. — Devotionem, ut supra animadvertis, ponit D. Thom. 2. 2, q. 82, ut actum religionis ab oratione distinctum; tamen non raro accipitur pro studio et attentione, vel perfectione orationis, ut videbimus; et ideo simul cum mentali oratione commodius explicabitur, nam in illa maxime exercetur, et in illa percipitur aut sentitur, qualiter in hac vita sentiri potest. Quia vero illa vox, ut Cajetanus, dicta q. 82, art. 2, notavit, multis modis accipi solet, dicitur enim servus esse devotus domino suo, et discipulus magistro, etc., hic quasi per antonomasiam accipitur in ordine ad Deum, cuius rationem in principio capit is sequentis commodius reddemus. Nihilque curamus an illa vox in tota sua latitudine æquivoca sit, vel analogia, aut univoca; parum enim id refert, nam qualcumque fuerit, potuit ad hunc usum accommodari. Derivatur autem illa vox a verbo *devoro*, et ideo *devotio*, in ecclesiastico et Theologico usu (quicquid sit de rigore linguae latinæ), sumpta est pro peculiari quadam propensione animi ad Deum et res divinas, quod ex ipso usu habetur, et ex dicendis notum fiet.

2. Devotio ad voluntatem per se primo pertinet. — Hinc supponimus ut certum, devotionem ad voluntatem per se primo pertinere, ut docet D. Thomas, dicta q. 82, art. 1, et habetur nomine Augustini, lib. de Spirit. et anim., cap. 5: *Devotio (inquit) est pius et humilis affectus in Deum; humilis, ex conscientia infirmitatis propriæ, pius ex consideratione divinæ clementie.* Constat autem affectum ad voluntatem pertinere. Unde ibidem subjungitur: *Affectus est spontanea quædam ac dulcis ipsius animi in Deum inclinatio.* Et idem sentiunt Bernardus, Ambros. et Bonav., locis statim citandis. Ratio vero est, quia *devotio* est voluntaria quædam promptitudo et propensio ad Dei cultum et famulatum; sed hæc pertinet ad voluntatem, nam per voluntatem inclinamus in Dei obsequium, et quasi

nos illi devovemus; ergo. Dices: sicut votum dicitur a votando, ita *devotio* a *devovendo*; sed votare est actus intellectus, non voluntatis; ergo et *devotio*. Respondeo: si argumentum esset validum, devovere idem esset quod votum facere, ac proinde *devotio* et *votum* essent idem, quod constat esse falsum, quia non omnes qui sunt *devoti*, vota emitunt. Licet ergo voces videantur habere analogiam quamdam in etymologia, non tamen sunt similia in significando: nam *votum* significat promissionem, de qua probabile est pertinere ad intellectum; certum autem est propositum, quod supponit, pertinere ad voluntatem. *Devotio* autem significat affectum et propensionem voluntatis, quæ fortasse consistit in quodam peculiari proposito, ut mox diemus.

3. Objectio. — Contra hoc vero potest objici, quia *devotio* nihil aliud esse videtur quam orationis attentio; at vero attentio ad intellectum pertinet, ut per se constat; ergo et *devotio*. Major colligitur ex cap. *Dolentes*, de *Celebr. Missar.*, ubi præcipitur clericis recitare horas *studiose pariter et devote*, id est, attente, ut omnes exponunt, quia nulla alia *devotio* est de necessitate illius præcepti. Unde in dicto lib. de *Spiritu*. et *anim.*, cap. 50, *devotio* dicitur esse perfectio orationis: *Devotio (inquit) perficit orationem.* Imo infra subjungitur, quod *oratio est mentis devotio*, id est conversio in Deum, per pium et humilem affectum; nam quia in mentali oratione attentio non videtur esse quid distinctum ab oratione ipsa, ut supra dixi, ideo *devotio*, et perficere orationem dicitur, et esse *oratio ipsa*. Et sane si quis consideret multa quæ de *devotione* scribit Bonav., in 2 tomo Opusc., in ultim., quod est de sex alis Seraphim, c. 8, plane intelliget idem esse *devotionem* cum mentali oratione, de qua nunc disserimus.

4. Solutio. — Sed, ut dixi, licet usus hujus vocis sit varius et multiplex, ideoque interdum vel pro oratione tota, vel pro attentione aut meditatione accipiatur, tamen proprie significat promptum aliquem affectum, vel in universum ad omnia quæ ad divinum cultum spectant, vel specialiter ad orationem, præsertim mentalem, secundum totam latitudinem suam. Unde in dicto cap. *Dolentes*, licet directe præcipiatur attentio in recitatione divini officii, tamen quia illa attentio debet esse voluntaria, et hæc maxime exhibetur quando homo ex magno affectu illam procurat, qui affectus *devotio* est, ideo per illam vocem